

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет культури і мистецтв**

Кафедра образотворчого мистецтва і дизайну

**МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ ТВОРЧОЇ РОБОТИ У ТЕХНІЦІ
ХОЛОДНОГО БАТИКУ**

**Кваліфікаційна робота (проект)
Пояснювальна записка
на здобуття ступеня вищої освіти “магістр”**

Виконав: студент(ка)
Спеціальності 023 Образотворче
мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація
Освітньо-професійної (наукової)
програми Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація
Ларіна Владислава Віталіївна

Керівник доцент Ракович В.В.
Рецензент доцент Думасенко С.А.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Батик як вид декоративно-прикладного мистецтва.....	6
1.1. Історія виникнення та розвитку техніки батику.....	6
1.2. Місце батику в сучасному образотворчому мистецтві.....	10
РОЗДІЛ 2. Особливості виконання творчої композиції в техніці холодного батику.....	16
2.1. Технологія виконання холодного батику.....	16
2.2. Етапи виконання творчої роботи.....	19
ВИСНОВКИ.....	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	26

ВСТУП

Актуальність теми. В наші дні батик дуже популярний, як і багато традиційних видів народного мистецтва. Причина захоплення художнім розписом часто криється в бажанні сучасної людини прикрасити свій інтер'єр, створити ексклюзивні вироби та аксесуари, за допомогою яких можна підкреслити свою індивідуальність.

Сучасні техніки розпису тканини дуже різноманітні. Батик увібрав у себе особливості і художні прийоми багатьох образотворчих мистецтв - акварелі, пастелі, графіки, вітража, мозаїки. Значне спрощення прийомів розпису в порівнянні з традиційними техніками і різноманіття спеціальних засобів дозволяє розписувати різні деталі одягу, предмети інтер'єру, картини на шовку навіть тим, хто ніколи раніше не займався оформленням тканини, тому зараз батик є актуальним.

Художнім розписом тканини займалися такі художники: Н. Гронська М. Кирницька, Т. Мисковець, які одні із перших в Україні довели, що батик – це не стільки спосіб декорування тканини, скільки техніка, яку можна розглядати як станковий батиковий живопис. Проблеми аналізу художньої обробки тканини в своїх роботах виствітлювали В. Давидович, Г. Драч, Ю. Жданова, Е. Маркарян. Дослідженням історії виникнення та розвитку мистецтва розпису тканин в техніці батику займалися Р. Гільман, Ю. Давидова, Т. Печенюк. Таким чином, в наш час техніка батику є досить актуальною.

Тому **темою** нашої роботи є методика створення творчої роботи в техніці холодного батику.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема кваліфікаційної роботи відповідає науковому напрямку кафедри образотворчого мистецтва і дизайну Херсонського Державного університету «Формування творчої особистості студента у культурно-мистецькому просторі сучасної України».

Метою роботи є використання техніки холодного батику при створенні творчої роботи.

Об'єктом дослідження є виконання твору декоративно-прикладного мистецтва в техніці холодного батику.

Предмет дослідження: декоративне панно в техніці холодного батику.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

1. Дослідити історію виникнення та розвитку техніки батику;
2. Проаналізувати місце батику в сучасному мистецтві;
3. Проаналізувати особливості технології виконання холодного батику;
4. Розкрити поетапність виконання творчої роботи.

Методи дослідження. В проведенні наукового дослідження використано теоретичні методи дослідження, зокрема системно-структурний аналіз та статичний метод збору інформації.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в систематизації засобів художньої техніки розпису по тканині при створенні декоративного панно, а також в поданні власного варіанта творчої композиції, виконаної за мотивами казки.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці декоративного панно із використанням сучасних технік художнього розпису тканин.

Апробація результатів дослідження кваліфікаційної роботи на XI Всеукраїнській (із міжнародною участю) науково-практичної конференції «Актуальні проблеми мистецької освіти в системі вищої школи» (30 жовтня 2020 року, м. Херсон). Результати досліджень, викладені у кваліфікаційній роботі, опубліковані у збірнику наукових статей «Магістерські студії» (№2020) на тему «Методика створення

творчої роботи в техніці холодного батику». У статті розглянута техніка холодного батику в історичному, технологічному та творчому аспектах.

Структура дипломного проєкту складається зі вступу, двох розділів, чотирьох підрозділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

БАТИК ЯК ВИД ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

1.1. Історія виникнення і розвитку техніки батику

Розписувати по тканині почали практично одночасно з ткацтвом. При виробництві тканин люди прагнули урізноманітнити і збагатити колірну гаму. Тому разом з ткацьким малюнком з'являлися і різні способи ручного нанесення фарби на тканину [10, с. 64].

Батьківщиною батику, мистецтва розпису тканин, вважається Південно-Східна Азія. До нас батик прийшов з Індонезії, навіть назва цього декоративного мистецтва походить від місцевого слова «анбатік» - малювати, писати. При виготовленні батику, крім барвників, використовувалися спеціальні складки - резерви, що дозволяли зберігати забарвлення того чи іншого фрагмента тканини при подальшому фарбуванні [17, с. 143].

Основою для розпису служили бавовняні тканини ручного виробництва. Підготовці тканини приділялася особлива увага: її вимочували, ретельно вибілювали, кип'ятили для додання однорідності і необхідної щільності. Після цього починався багатоденний процес розпису: нанесення гарячого воску, фарбування, сушка. Ці дії повторювалися стільки раз, скільки різних кольорів було в створюваному малюнку. Як правило, таких циклів було не більше десяти. Це пов'язано з досить обмеженою кількістю природних фарбників, які використовувалися в традиційному індонезійському батику. Тепла коричнева гамма, від кольору слонової кістки до темно-коричневого, підкреслювалася соковитими тонами індиго - найяскравішого барвника. Рецепт виготовлення фарб, так само як і візерунки розпису, належали кожній родині і ретельно охоронялися. За малюнком на одязі можна було визначити приналежність людини до касти, його суспільне становище і родинні зв'язки.

Сюжети для розпису використовувалися різноманітні: від

абстрактних малюнків до найскладніших орнаментів - для прикраси одягу: багатофігурні жанрові або релігійні композиції - для жител і храмів. Батик в давнину був розповсюджений не тільки в Індонезії, але і в Індії, де цей спосіб забарвлення тканини носив назву «бандхана» і «лахерія».

Китайці подарували світу шовк і, як наслідок, - спосіб його забарвлення. Техніка «лацзе» - в перекладі «візерунки воском» - дуже схожа на батик. На шовк наносили малюнок розплавленим воском, після чого тканину фарбували. Коли віск видаляли, на його місці залишались ділянки непрофарбованої тканини. Існував і інший метод, при якому тканину спочатку повністю фарбували, а після нанесення візерунка з воску опускали в лужний розчин, який повертав фон розпису його початковий колір. Такий розпис міг бути і багатобарвним [17, с. 144].

В Японії, куди батик, на думку вчених, потрапив з Індії або Китаю, він називався «рокеті». Японці, з'єднавши отримані знання з власною культурною спадщиною, створили дивовижні за красою твори з традиційними національними сюжетними візерунками. Такі тканини використовувалися для виготовлення кімоно. Коли на початку XVII століття в Індонезію проникли голландці, вони звернули увагу на разючу схожість храмових батиків-панно цієї країни з фресками християнських церков. Завдяки заповзятливим голландцям батик потрапив в Європу, європейці модернізували це мистецтво, перетворивши його в напівпромисловий спосіб забарвлення тканин [10, с. 64].

В середині XIX століття забарвлення тканин в техніці батика було витіснена англійською ситцевою вибіркою, і батик майже на півстоліття стає долею кустарів - ремісників. Сталося це завдяки ентузіазму невеликого числа художників, які, зачаровані батиком, відправлялися в далекі країни і вивчали у індійських і індонезійських майстрів унікальну техніку батика, присвячуючи цьому багато років життя. Потім,

повертаючись на батьківщину, вони ділилися своїми знаннями. При цьому техніка практично не змінюється, а переноситься механічно в інші країни і культури [17, с. 144].

Художник С. Давидов в своїй книзі «Батик. Техніка. Прийоми» вважає, що батик – це узагальнена назва різноманітних способів ручного розпису тканини. В основі всіх цих прийомів лежить принцип резервування, тобто покривання складом, який не пропускає фарбу, тих місць тканини, які повинні залишитися не зафарбованими і утворити візерунок. Батик увібрав у себе особливості і художні прийоми багатьох образотворчих мистецтв – акварелі, пастелі, графіки, вітража, мозаїки. Значне спрощення прийомів розпису в порівнянні з традиційними техніками і різноманіття спеціальних засобів дозволяє розписувати різні деталі одягу, предмети інтер'єру, картини на шовку навіть тим, хто ніколи раніше не займався оформленням тканини. Іноді, щоб втілити власні задуми в малюнку не вистачає саме таких графічних і живописних ефектів, які можливі в батику [5, с. 15].

Марія Кирницька, Тетяна Мисковець, Наталія Гронська та інші художники, що працюють в цій галузі, знаходять все нові і нові художні прийоми, тому описані способи розпису тканин не можуть вважатися вичерпними. Вони є лише основою, на якій може будуватися подальше оволодіння мистецтвом розпису тканин. Виділяють чотири способи розпису:

«Гарячий батик» – заснований на застосуванні розігрітого резерву або воску, який перешкоджає розтіканню фарби по полотну. Завдяки тому, що контурні лінії тут не обов'язкові, у малюнку можливі м'які переходи тонів. З'єднання різних технічних прийомів нанесення резерву, дозволяє робити більш тонкі і різноманітні розробки орнаментальних форм, особливо колірних [6, с. 15].

У холодному батику резерв, наноситься на тканину у вигляді замкнутого контуру, в межах якого спеціальними фарбами відповідно до

ескізу розписується виріб. Художні особливості цього способу розпису визначаються тим, що наявність обов'язкового кольорового контуру і використання цього контуру для різноманітних орнаментальних розробок надають малюнку графічно чіткий характер. При цьому кількість кольорів, застосованих для розпису, практично не обмежено [6, с. 28].

Техніка вільного розпису одержала значне поширення, так як вона виявляє своєрідність почерку кожного художника й індивідуальну неповторність добутоків, властиву ручній праці. Вільний розпис по тканинах з натурального шовку і бавовни виробляється в основному аніліновими барвниками (іноді з різними загустителями), а також олійними фарбами з розчинниками. Особливо цікаві результати виходять від сполучення вільного розпису з контурним наведенням й обробкою резервом [6, с. 52].

Техніка вузликового батика включає в себе спосіб фарбування тканини за допомогою вузлів і джгутів, що створюють візерунок. Вузликоче фарбування вважається одним з найдавніших способів орнаменталізації тканин. Такий спосіб використовували майстри давньої Індії, Китаю, Японії та інших країн. Вона полягає в тому, що тканину перевивали джгутом і щільно обмотували ті місця, де повинні бути смуги, а потім опускають у фарбу. Після розв'язання місця звивання залишаються не профарбованими. Результат залежить від системи зав'язування: можна отримати малюнок з кіл, вертикальних або горизонтальних смуг, їх поєднань. Вузлики в'яжуться або вручну, або виконуються за допомогою гачків і голок. Щоб отримати візерунок у вигляді прогалін певної конфігурації, всередину вузликів можна поміщати дрібні предмети (гудзики, камінчики). У техніці вузликового фарбування не обійтися без звичайних бавовняних ниток, мотузок, шнурів, стрічок. Вони повинні бути міцними, щільно прилягати до тканини і не пропускати фарбу. Мотузки не тільки фіксують складену

тканину в потрібному положенні, але і самі створюють малюнок смуг - відповідно вузьких або широких. Багато прийомів вимагають складання тканини, плісировки. Найкраще закріплювати праскою кожен складку в міру їх утворення. Крім того, знадобляться камінчики, намистинки, горошини, білизняні прищіпки або інші затискачі, різні дощечки, палички [6, с. 80].

Таким чином, вже до середини минулого століття техніка батика налічувала велику армію своїх шанувальників і послідовників по всьому світу. У другій половині минулого століття величезна кількість художників і просто любителів з усього світу відправляються вивчати техніку на батьківщину батика. Можна виділити чотири способи розпису тканин: гарячий, холодний та вузликівий батик та техніка вільного розпису.

1.2. Місце батика в сучасному образотворчому мистецтві.

Багатьох українських митців текстилю цікавлять культури давніх цивілізацій. Адже саме в орнаментиці, яка прийшла до нас із глибини віків, можливо закодовані найпотаємніші почуття наших предків.

Український текстиль об'єднує риси як монументальності, так і образотворчості, переймаючи формальностилістичні засоби живопису та графіки. Він активно реагує на новітні тенденції вітчизняного та світового мистецтва.

Батик – це складне синтетичне мистецтво декоративного текстилю, що використовує прийоми та засоби виразності цілого сонму мистецтв. В українському батикі звучать символи та алегорії сучасного малярства та графіки, а також орнаментика. Відбувається небувале розкриття пластичних, колористичних, фактурних можливостей текстилю. Художники сміливо доповнюють батикову техніку власними технологічними експериментами. У формально-декоративних

композиціях органічно поєднуються кольоро-пластичні абстракції з умовними фігуративними зображеннями [19, с. 176].

Пошуки нових засобів вираження, експерименти в авторських техніках спостерігаємо у станково-декоративних панно Марії Кирницької. Вона ставить до розпису на шовку як до мистецтва декоративно-образотворчого, що тяжіє до камерних образів, які вона створює на ґрунті рослинних мотивів. Ліричне обдарування М. Кирницької допомагає створювати вишукані імпровізації квітів, овіяних елегійним настроєм художниці. Наприклад, в роботі «Мої маки» гармонійно поєднуються зображальні та декоративні основи, в яких синтезуються специфічні засоби розпису на шовку з секретами акварельної техніки, що передає подвійне сприйняття її композицій як станкових, орієнтованих на виставковий простір, так і декоративних, призначених для життя в інтер'єрі [19, с. 182].

Батик художниці Тетяни Мисковець сприймається як мистецтво, що має особливу поетичну мову. Авторська техніка цієї майстрині вирізняє її твори з-поміж інших, бо вони давно перетнули межі традиційного батика, перетворившись, по суті, на малярські та графічні композиції з застосуванням текстильних матеріалів. Романтичні твори Т. Мисковець «Седнівська весна» бентежать своєю зверненістю до світу високих переживань. Майстерність художниці завжди спрямована на створення виразного естетичного образу, коли композиційні та колористичні особливості твору впливають і на емоційну, і на інтелектуальну сферу людського сприйняття, збуджуючи глядача до певних асоціацій. Глибокий філософський контекст її робіт говорить на користь того, що батик як мистецтво поетичне й вічне, відповідає всім критеріям образотворчо-декоративного мистецтва. У серії абстрактно-декоративних батиків вона переосмислює складний пластичний простір із несподіваними зрушеннями та проривами на площині, спалахами

кольору, де все в русі – то в гармонії, то в протистоянні – і де реальність перетворюється на фантастичне видовище [19, с. 184].

Привертають до себе увагу роботи Наталії Гронської. Вона одна з перших в Україні прагнула довести, що батик – це не стільки спосіб декорування тканини, скільки техніка, задяки якій можна створювати речі іншого плану, різного жанрового спрямування. Твори її слід розглядати як станковий батиковий живопис. Важливими кроками на шляху формування власної мови в художньому текстилі стали серії «Обрії тисячоліть», «Апокаліпсис», де образний зміст традиційних біблійних і євангельських сюжетів розкривався через низку складних асоціацій та емоціно-духовних переживань художниці. Особливо останнім часом вона наполегливо руйнує стереотипну уяву про батик як про техніку, котру можна застосовувати лише для квіткових або орнаментально-рослинних композицій. Водночас її образотворчі композиції зберігають декоративну та архітектурно-композиційну функції текстилю в інтер'єрі. Картина-батик «Люди та янголи» свідчать про серйозну роботу художниці над фігуративною композицією. Н. Гронська знайшла свою пластичну мову, асоціативно-змістові зв'язки, знаки і символи, переконала, що батик можна використати для будь-яких образних інтерпретацій. Елегійно-споглядальні композиції «Дерево життя», «Дерево щастя» випромінюють енергетику умиротворення і спокою. В них – утілення постмодерністської межі реальності й вигадки. Вони неоднозначні у смислового тлумаченні, інтелектуальні й парадоксальні щодо звучання образів. Таємничий світ батику «Пророчі сни» манить своєю загадковістю, відволікає від рутинної повсякденності, спонукає замислитись над вічними проблемами боротьби добра і зла [19, с. 186].

Європа вже певною мірою стомилася від дизайну та його досконалості, і маятник хитнувся в бік художнього артистизму. На перехресті століть і тисячоліть Захід із подивом відкриває для себе

«високе» мистецтво слов'янських майстрів. Світ дізнався про багатьох майстрів українського професійного декоративного мистецтва.

Так, Ніна Бондаренко починає створювати батики й мальовничі панно далеко від України – у Філадельфії та Флориді. У художниці мовби відкрився другий творчий подих: вона малює світанки й надвечір'я на березі затоки Балленхейм, передає красу квітів апельсинових і мандаринових гаїв у Маямі, пише пейзажі поблизу Мельбурна. Любов до природи знайшла своє відображення в численних декоративних тканинах і панно художниці. У своїх численних роботах, на які її надихнула природа Криму, вона виступає послідовницею кращих традицій імпресіонізму в роботі «Квітування груші» [19, с. 191].

Ще одним відомим майстром є Вадим Корженко. Ранні твори митця виконані під певним впливом французького мистецтва. Саме Франція принесла перший успіх у Західній Європі. Він захоплюється відтворенням краси й чуттєвості жіночого тіла. В. Корженко є одним із небагатьох, хто переконливо довів життєздатність фігуративного батика. Його «персонажі» вишукані та витончені. Пластика та рух фігур витончені до досконалості у творі «Очікування». У роботах В. Корженка роль лінії стає другорядною, там превалює колір. Він експериментував зі своєю «грязьовою» палітрою, вдягаючи своїх героїнь у вбрання «з коливного повітря». Завдяки силі кольору та проникаючому світлу його картини мають значний ефект. У пошуку живописного руху на шовковій поверхні В. Корженко прийшов до створення декоративного живопису і графіки на шовку. Один із найкращих представників художників-текстильників, він уславився як майстер елегантних квіткових натюрмортів та композицій, виконаних у техніці батика. Спонтанність, прагнення до вільної експресії, нагальна потреба реалізувати імпульсивність – вирішальні для В.Корженка принципи творчості [19, с. 194].

Серед українських майстрів текстилю Ірина Тернавська намагається сміливо синтезувати традиції мистецтва Заходу та Сходу. Нікому до неї не вдалося так органічно «схрещувати» пластичні прийоми західноєвропейського живопису зі східною орнаментикою, так майстерно комбінувати в батику фігуративні зображення з ювелірно вишуканим мереживом графічних знаків східної каліграфії. У батиках І.Тернавської «Маски», «Романтичні марення» приваблює ностальгійний дух старовини, просякнутий естетичними ароматами мистецтва Північного Відродження, західноєвропейського модерну, японського какемоно. Роботи майстрині з їхньою неясковою колірною гамою легко впізнаванні. Так само впізнаванні і її романтичні жіночі образи – зворушливо тендітні, що ніби зійшли з картин часів модерну, вбрані в шати, схожі на величезні різнокольорові оболонки. Їхні перламутрові меланхолійні лики, ніби вирізьблені з мармуру, а не написані на шовку, мовлять про вічність, що відкидає все випадкове та миттєве. При цьому художниця творить цілком сучасне мистецтво, аж ніяк не наслідуючи й не копіюючи класичних майстрів, хоча її приваблює живопис нідерландських митців епохи Відродження. Одним із джерел її натхнення є Японія. Можливо саме тому вона вибрала для своїх багатопланових сюжетно-фігуративних композицій саме техніку розпису по шовку [19, с. 197].

Майстер художнього текстилю Ольга Потієвська знайшла свій особливий шлях у декоративному мистецтві, а саме в техніці батика. Своє призначення в мистецтві вона вбачає в постійному експерименті з текстильними матеріалами, з виставковим простором, за участі і реакції глядача. Творчі інтерпретації мотивів живої і неживої природи у творах О.Потієвської незмінно дивують неординарністю рішень. У картинах на шовку, у прекрасних навдивовижу величезних шарфах із шифону художниця витворює свої неповторні візерунки, з'єднуючи в них

проміння сонця, місячне сяйво, вогні великих міст, вигини морських хвиль, струмені дощу [19, с. 203].

Таким чином, багато сучасних митців цікавляться художнім розписом тканин. Художники шукають нові засоби увиразнення, експериментують в авторських техніках. Відбувається розкриття пластичних, колористичних та інших можливостей текстилю. Також можна зробити висновок про те, що сьогодні у світі батик знаходиться на високому професійному рівні.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ТВОРЧОЇ КОМПОЗИЦІЇ В ТЕХНІЦІ ХОЛОДНОГО БАТИКУ

2.1. Техніка виконання холодного батику.

Для занять художнім розписом тканин необхідно світле місце, що добре провітрюється. Розпис більшості технік виконується по натягнутій поверхні шовку. На рамі матеріал фіксується за допомогою кнопок або гачків. Існують також спеціальні професійні рами для батику з гайками, що забезпечує можливість підігнати її під будь-який розмір.

Їх можна придбати в спеціалізованих магазинах. На стіл укладається дерев'яна розсувна рама – п'яльці, що складаються з чотирьох брусків з утопленими в пазах гачками. Гачки на рамі служать для наколювання тканини, а тому повинні бути з гострими кінчиками і не виступати над брусками рами. Гачки і бруски рами покриваються хімічно стійким лаком для запобігання іржавіння і забруднення. Після наколювання і натягу тканини на раму її положення фіксується гвинтами-баранчиками, що роблять раму стійкою [27, с. 21].

У художньому розписі тканин використовуються барвники, добре розчинні у воді, що володіють високою покривною здатністю, мають велику гаму чистих яскравих фарб. Розчини таких барвників – фарби повинні легко розтікатися на тканині, глибоко просочувати її і закріплюватися без попередньої підготовки тканини [10, с. 65].

В даний час існує величезна кількість різноманітних барвників, але в залежності від свого походження вони поділяються на синтетичні та природні. Для текстильної промисловості в основному застосовуються синтетичні барвники, однак для певних цілей, наприклад у виробництві гобеленів або в ручного розпису тканин, можливе застосування натуральних барвників, які отримують з природних матеріалів.

Вибір фарб для розпису по шовку досить великий. Відрізняються вони і за способом закріплення – прасуванням, гарячим повітрям,

вологодською або парною, причому кожна з них має як свої переваги, так і свої недоліки. І все ж безперечно перевагу знавці віддають високоякісним фарбам «Lefrans & Bourgeois», «Decola», «Marabu», «Javana», «Rebeo», що закріплюються шляхом запарювання.

Для кожної фарби підходить певний контурний склад, зазвичай фірма, що виробляє текстильні фарби виробляє і контурний склад, відповідний для неї. Як правило, резерв має прозорий колір, для того щоб зробити резерв певного кольору додають золотий, срібний або кольоровий контур.

Фарбу наносять пензлями, ватними тампонами, балончиками для розпилення барвника, штампами і валиками. Вибір інших інструментів залежить від техніки. Так для гарячого батіку може знадобитися чантінг – спеціальна лійка для розплавленого воску. Або батик-штифт – електричний інструмент для нанесення воску, здатний підтримувати його постійну температуру протягом усього робочого процесу. Для вузликової техніки застосовують нитки, мотузки, шнурки, для вільної – ґрунт. Для розпису способом холодний батик необхідно мати набір скляних трубочок різного діаметра з резервуаром або без нього. Трубочки служать для нанесення контуру малюнка. При роботі з щільною тканиною наводять більш товстий контур, а з прозорими, легкими тканинами – більш тонкий. Скляні трубочки можна зустріти в спеціалізованому магазині або в наборі для роботи з батиком. Можна використовувати скляні креслярські рейсфедери, медичні крапельниці з тонкими загнутими під 135 градусів кінчиками. Пластмасовий флакон на кінці має металевий ковпачок-насадку з порожнистою голкою або вузьким отвором [7, с. 97].

Найкращими для розпису є тканини з натурального шовку, наприклад крепдешин, шифон, туалъ, креп-жоржет. Вони тонкі, не мають на поверхні пухнастості, фарби на них добре розтікаються і рівномірно покривають площину малюнка без ореолів, плям, затікань.

Але можна використовувати і бавовняні тканини (батист, штапель, тонкий поплін, маркізет).

Також в роботі можуть знадобитися палітра і піпетки які полегшують забір фарби з флаконів і їх змішування. Палітра повинна бути з заглибленнями і обов'язково білого кольору.

Для обклеювання верхньої сторони рами перед початком роботи, може знадобитися клейка стрічка, завдяки цьому дерево не зможе увібрати в себе фарбу і не забруднить роботу.

Для створення чудових мальовничих ефектів в техніці батику можна використовувати фен, а також сіль, якою посипають розписані і ще вологі ділянки. Володіючи властивістю втягувати вологу, сіль пов'язує і розчиняє у воді барвники – пігменти. В результаті виникають оригінальні візерунки. Існує також спеціальна сіль для отримання оригінальних розводів, її можна зустріти в спеціалізованих магазинах.

Для натягування тканини на раму знадобляться канцелярські кнопки. Можна використовувати степлер. Для більш швидкого висихання поверхні тканини, після фарбування в розведенні водою фарби можна додати крапельку спирту. Також можна досягти цікавого ефекту досить простим способом: подути через соломинку для коктейлю на краплю фарби, нанесену на шовк. Для закріплення фарбувального шару або видалення воску з виробу в техніці гарячого батику знадобиться праска. Для перенесення мотиву на тканину використовується олівець. Або кравецька ручка, яка змивається водою [28, с. 43].

Вся робота і розпис тканини способом холодного батику заснована на більшій чи меншій здатності фарб розтікатися по тканині. Оскільки до складу фарби входять речовини, що сприяють кращому розтіканню і висиханню її, працювати з нею треба швидко і впевнено, володіючи певними навичками.

Добре підібрана гамма кольорів є основою художнього твору. Тому перед початком роботи необхідно перевірити наявність фарб, підібрати

їх по тонам, відповідним зразку, і, якщо треба, шляхом змішування фарб добитися потрібних відтінків [8, с. 65].

Технологія виконання холодного батика проста. Спочатку потрібно натягнути тканину на рамі і нанести ескіз майбутнього малюнка. Далі за допомогою спеціального складу – резерву по основним лініям малюнка наноситься суцільний контур. Основне завдання в тому, щоб в контурі не було розривів і зазорів і фарба, нанесена на наступному етапі, не розтеклася. Після того як контур наведений, малюнку дають просохнути [6, с. 46].

Далі йде безпосереднє нанесення спеціальної фарби. Для однієї комірки можна застосовувати кілька різних фарб. Розписуючи тканину, в техніці холодного батика, барвник наносять не по всій поверхні фрагмента малюнка, як під час малювання на папері. Досить нанести краплю в центр і злегка направити фарбу в сторону контурів. Працюючи таким чином, ви уникнете небезпеки затікання фарби за контурну лінію.

Готовий виріб потрібно повністю висушити. Для закріплення кольору рекомендують запарити роботу і за допомогою праски закріпити малюнок на тканині [6, с. 48].

Отже, для виконання холодного батика знадобляться такі інструменти і матеріали: тканина, рама, на яку треба натягнути тканину, олівець для того щоб перевести малюнок, резервуючий і контурний склад та спеціальні фарби. Дослідивши технологію виконання холодного батика можна виділити такі етапи роботи: спочатку треба натягнути тканину на раму, перенести малюнок, далі за допомогою резерву нанести за лініями малюнку суцільний контур і безпосередньо нанести фарби.

2.2. Етапи виконання творчої роботи.

На сьогоднішній день ми маємо безліч можливостей для творчого пошуку. Різноманіття матеріалів дозволяє створити вишукані художні

твори, декоративні панно, картини, колажі, а також самостійно виготовити декоративні елементи для майбутньої роботи. Достатньо цікавою у творчому процесі є техніка холодного батику, яку ми і обрали для нашої творчої роботи.

Творчий задум. Невід'ємною частиною будь-якого художнього твору є сюжет. Поштовхом до ідеї майбутньої роботи стала казка «Красуня та чудовисько», яка традиційно публікується в додатках до казок Шарля Перро. Вибір саме техніки холодного батику зумовлений широким спектром її можливостей.

Композиція є основою для будь-якого художнього твору. Тому створення казкових мотивів ми почали з ескізів. На цьому етапі ми намагалися знайти вдале композиційне рішення. Нами було розглянуто безліч варіантів розташування героїв та об'єктів стосовно один одного.

Наступним кроком у нашій творчій роботі є пошук кольорової гами. Колорит – невід'ємна частина композиції. Під колоритом прийнято вважати систему кольорів, їх поєднань і взаємин у творі мистецтва, що утворюють естетичну єдність. Існує декілька типів колориту: насичений або яскравий колорит, розбілений колорит, зачернений колорит, ламаний колорит та класичний колорит.

Насичений або яскравий колорит. Головні ознаки цього типу: максимальна насиченість його елементів. Основні кольори: червоний, жовтий, зелений, чорний, білий, синій та деякі проміжні: помаранчевий, фіолетовий, блакитний, пурпурний.

Розбілений колорит – це колорит, в якому переважають кольори з домішкою білого. Імітує відчуття легкості, чистоти, прозорості.

Зачернений – колорит, в якому переважають кольори з підмішуванням чорного. В ламаному колориті переважають кольори з домішкою сірого. Такі кольори завжди ускладненні.

Класичний колорит характеризується тим, що кольори гармонізовані, не втомлюють своєю яскравістю та насиченістю, вони завжди чим-небудь приглушені і пом'якшені.

Для того, щоб грамотно вирішувати питання колірування, необхідно знати елементарні закони поєднання кольорів. Колір відіграє велику роль у візуальному сприйнятті художнього твору. Тому дуже важливим є майстерне поєднання кольорових відтінків. На даному етапі ми розробили ескізи в кольорі у різних кольорових гамах. Це потрібно для того, щоб визначити, яке кольорове рішення дозволяє найбільш повно відобразити творчий задум.

Наступним етапом нашої роботи було виготовлення картону. Це дозволило втілити задум з урахуванням реальних розмірів майбутньої роботи. Саме тут відбувається пошук більш виразної композиції і конструктивний аналіз малюнка, що дозволяє побачити усі недоліки збільшеної композиції. У роботі ми звертали увагу на пропорції, конструктивність і композиційний центр. Усе має бути гармонійно поєднане і відповідати законам композиції. Основними законами композиції є: закон цілістності, закон рівноваги, закон супідрядності та рівноцінності. Завдяки дотриманню закону цілістності твір сприймається як єдине неподільне ціле, а не як сума розрізнених елементів. Композиція виступає як система внутрішніх зв'язків, що об'єднує всі компоненти форм і змістів в єдине ціле. Тобто, повинна бути цілісність самої форми і цілісність між елементами форм.

Закон рівноваги. Це такий стан композиції, при якому всі елементи збалансовані між собою. Врівноважені частини цілого набувають зорову стійкість. В основному рівновага зводиться до балансу по виразності. Розподіл кольорових плям, обсягів щодо центру повинен давати ясну зорову інформацію про стійкість.

Супідрядність і рівноцінність елементів. Супідрядність – це виділення центру композиції (домінанти), якому підпорядковуються всі

інші елементи (причому, не просто підпорядковуються, а посилюють його значущість), тобто в композиції виникає ієрархія. Також в ієрархії можуть бути домінанти другого порядку (акценти).

В нашій роботі ми також використали таке правило композиції, як ритм. Ритм - це чергування яких-небудь елементів в певній послідовності. Ритм може бути заданий лініями, плямами світла і тіні, плямами кольору.

Після закінчення роботи над картоном ми натягнули обрану нами тканину на підрамник. Для нашої роботи ми обрали креп-сатин. Це матеріал з особливим переплетенням, зроблений з ниток з великою круткою, що робить його двостороннім. Для його виготовлення використовують два види ниток: щільну і тонку. Якщо подивитися на його лицьову сторону, то ми побачимо шовковисту гладку поверхню, яка виблискує на світлі, а з обороту матову та злегка зернисту, що додає додатковий декоративний ефект. Безпосередньо Роботу над холодним батиком ми почали з нанесення спеціального резервуючого складу по основним лініям малюнку. Основне завдання на цьому етапі полягало в тому, щоб в контурі не було розривів і зазорів для того, щоб фарба, нанесена на наступному етапі, не розтеклася. Для надійності ми нанесли резервуючий склад і із зворотнього боку, тому що обрана нами тканина досить щільна. Після того як контур був наведений, ми дали малюнку просохнути. Далі ми перейшли безпосередньо до нанесення спеціальної фарби. Для нашої роботи ми обрали фарбу фірми «Decola».

Для створення мальовничих ефектів ми використали сіль, якою посипали розписані і ще вологі ділянки. Володіючи властивістю втягувати вологу, сіль пов'язує і розчиняє у воді барвники - пігменти. В результаті виникають оригінальні візерунки.

На наступному етапі ми використали білий перламутровий контур по тканині фірми «Decola» для того, щоб додати декоративний ефект та виразності нашому твору.

Творча робота потребує відповідного оформлення. Оформлення – необхідна і важлива частина композиції, воно завершує її, надає єдність. Ми використали паспарту та раму, які додали виразності і завершеності роботі.

Спочатку ми зняли готову роботу з підрамника та перетягнули її на ДВП. Для паспарту ми обрали ДВП, з якого вирізали «рамки» та обтягнули їх тканиною.

Отже, для виконання всіх поставлених завдань у дипломній роботі необхідна чітка послідовність в процесі творчості, правильне кольорове і композиційне рішення, підібраний сюжет і майстерне використання усіх засобів художньої виразності, які властиві обраній техніці.

ВИСНОВКИ

Багато митців здавна цікавилися художнім розписом тканин. Вже до середини минулого століття техніка батика налічувала велику армію своїх шанувальників і послідовників по всьому світу. У другій половині минулого століття величезна кількість художників і просто любителів з усього світу відправлялися вивчати техніку на батьківщину батика.

Сучасні художники шукають нові засоби увиразнення, експериментують в авторських техніках. Відбувається розкриття пластичних, колористичних та інших можливостей текстилю.

У ході виконання даної роботи було розглянуто теоретичний матеріал, техніку і прийоми розпису по тканині, вивчено історію виникнення батика, його розвиток. Також визначено особливості техніки, стилі та види батика, проаналізовано його місце в сучасному мистецтві.

На основі вивчення робіт видатних майстрів батика можна зробити висновок про те, що сьогодні у світі ця техніка знаходиться на високому професійному рівні. В наші дні батик займає провідне місце в ряду декоративних мистецтв. Він з'єднує особливості таких традиційних художніх технік, як акварель, графіка, вітраж, мозаїка. Батик широко використовується в дизайні інтер'єрів, прекрасно поєднуючись з різними стилями і кольорами. Батик дозволяє створювати ексклюзивні тканини, затребувані і майстрами високої моди, і модельєрами, які створюють більш демократичний одяг.

Виділяють чотири способи розпису тканин: гарячий, холодний і вузликівий батик та техніка вільного розпису.

У нашій творчій роботі була обрана техніка холодного батика. Вибір техніки був зумовлений багатогранністю художніх можливостей, які можуть допомогти втілити творчий задум у життя. Проаналізувавши технологію виконання холодного батика можна виділити такі етапи:

натягування тканини на раму, перенесення малюнка, далі за допомогою резерву нанесення за лініями малюнку суцільного контуру і безпосереднього нанесення фарби.

Досліджувана техніка увібрала в себе особливості і художні прийоми багатьох образотворчих мистецтв, у зв'язку з чим не втрачає своєї актуальності та популярності і дотепер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аллахвердова Е. Е. Батик. Глина. Дерево / Е. Е. Аллахвердова. – Москва: Астрель, 2004. – 79 с.
2. Арманд Т. Орнаментация ткани. Руководство по росписи тканей / Т. Арманд. – Москва: «Academia», 1931. – 206 с.
3. Бляшке В. Введение в геометрию тканей / В. Бляшке. – Москва: Машиностроение, 2010. – 982 с.
4. Балан У. Г. Особливості застосування техніки батика в станковій композиції [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/12206>. – Назва з екр.
5. Давыдов С. Батик. Техника. Приемы. Изделия. / С. Давыдов. – Москва: Астрель, 2005. – 184с.
6. Дворкина И. А. Батик: Горячий. Холодный. Узелковый / И. А. Дворкина. – Москва: Радуга, 2000. – 159 с.
7. Журавлева И. Д. Ткани. Обработка. Уход. Окраска. Аппликация. Батик / И. Д. Журавлева. – Москва: Эксмо, 2003. – 176 с.
8. Зайцев Е. А. Наука о цвете и живописи / Е. А. Зайцев. – Москва: Искусство, 1986. – 147 с.
9. Касьян Т. Батик : навчально-методичний посібник / Т. Касьян. – Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б.Хмельницького, 2008. – 52 с.
10. Касьян Т. Художній розпис тканини в техніці «батик» в історичному, технологічному та творчому аспектах [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/had_2008_11_9. – Назва з екр.
11. Касьян Т. Додаткові ефекти, які допомагають створювати художні образи в техніці батика / Т. К. Касьян // Вісник Черкаського університету – 2009. – № 145. – С. 50-52.
12. Касьян Т. Батик: Навчально-методичний посібник до вивчення курсу «Батик» із дисципліни «Декоративно-прикладне мистецтво»

- з практикумом / Т. Касьян. – Черкаси: Видавництво ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2011. – 68 с.
13. Касьян Т. Тлумачний словник-довідник понять і термінів з декоративно-прикладного мистецтва / Т. Касьян. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2013. – 76 с.
14. Кожохина С. К. Батик. Все о картинах на ткани / С.К. Кожохина. – Москва: Академия развития, 2012. – 144 с.
15. Константиновский М. Как ткани ткнут и нити прядут / М. Константиновский, Н. Смирнова. – Москва: РДГУ, 2014. – 794 с.
16. Круглова О.В. Народная роспись Северной Двины. / О.В. Круглова. – Москва: Мир, 2015. – 190 с.
17. Кошаев В.Б. Декоративно-прикладное искусство: Понятия. Этапы развития / В.Б. Кошаев. – Москва: Владос, 2014. - 272 с.
18. Козлов В.А. Основы художественного оформления текстильных изделий / В.А. Козлов. – Москва: Легкая и пищевая промышленность, 1981. – 264 с.
19. Кара-Васильєва Т. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «великого стилю» / Т. Кара-Васильєва., З. Чегусова. – Київ: Либідь, 2005. – 280 с.
20. Логвиненко Г.М. Декоративная композиция / Г.М. Логвиненко. – Москва: Владос, 2005. – 144 с.
21. Малиніна А. Основы роспису тканини. Батик : навч.-метод. посіб. / А. Малиніна, І. Малиніна. – Харків : Скорпіон, 2005. – 31 с.
22. Молотова В.М. Декоративно-прикладное искусство / В.М. Молотова. – Москва: Форум, 2015. – 288 с.
23. Павленко Ю. Школа ремесел. Батик. / Ю. Павленко. – Київ : Шк. світ, 2014. – 83 с.

24. Стоку Сузи Батик. Современный подход к традиционному искусству росписи тканей. Практическое пособие / Сузи Стоку. – Москва: Ниола, 2014. – 96 с.
25. Синеглазова М.О. Распишем ткань сами / М. О. Синеглазова. – Москва: Профиздат, 1998. – 96 с.
26. Терешина Г. Батик своими руками / Г. Терешина. – Москва: Астрель, 2009. – 88с.
27. Эм А. Батик / А. Эм. – Минск: Харвест, 2011. – 320 с.
28. Эрл С. Роспись по шолку : Основы мастерства / С. Эрл. – Москва: Арт-родник, 2007. – 111 с.